

Дудник В.Р.
студентка, 3 курс,
Державний торговельно-економічний університет
Звєрєва К.С.
доктор філософії з міжнародного права,
старший викладач кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
Державний торговельно-економічний університет

ПРАВО НА ПРАЦЮ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Право на працю належить до основоположних соціально-економічних прав людини й посідає важливе місце в міжнародній системі захисту прав і свобод. Воно гарантує кожній особі можливість забезпечувати своє життя власною працею, обираючи або погоджуючись на роботу добровільно. Це право охоплює не лише можливість працювати, а й вимогу до держави створювати справедливі та безпечні умови праці, а також забезпечувати захист від безробіття. Трудова діяльність має значення не тільки як засіб матеріального забезпечення, але й як форма самореалізації, соціальної взаємодії та утвердження людської гідності.

У ХХІ столітті, коли відбуваються масштабні соціальні, економічні та технологічні зміни, проблема забезпечення права на працю набуває нового змісту. Особливої актуальності вона набуває для держав, що переживають воєнні конфлікти або економічні кризи.

Загальна декларація прав людини 1948 року проголошує, що «кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття». Це положення стало основою для формування та подальшого удосконалення міжнародних трудових стандартів, спрямованих на забезпечення гідних умов праці та соціальної справедливості у світі [1, с. 23].

Основним документом, який закріплює право на працю у міжнародно-правовому вимірі, є Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., стаття 6 якого визнає право кожної людини на працю, що включає можливість заробляти на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджу-

ється. Держави-учасниці Пакту зобов'язуються вживати заходів для забезпечення повної зайнятості, створення умов для підготовки кадрів та розвитку економіки [4, с. 6].

Право на працю закріплено на регіональному рівні в Європейській соціальній хартії 1961 року (переглянутій у 1996 році), яка покладає на держави-учасниці обов'язок забезпечувати його реальне здійснення. Відповідно до статті 1 Хартії, держави мають сприяти досягненню повної зайнятості населення та створювати умови для гідної самореалізації особи у сфері праці. Документ також утверджує принципи справедливих умов праці, рівних можливостей і захисту від безробіття [5, с. 126].

Крім того, Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово підкреслював, що доступ до праці та недискримінація у сфері зайнятості тісно пов'язані з правом на повагу до людської гідності та заборонаю дискримінації.

Сучасний ринок праці стикається з низкою викликів, що впливають на реалізацію права на працю. Військові дії, зокрема агресія Росії проти України, призвели до значного безробіття, вимушеної міграції та порушень трудових прав на окупованих територіях.

Держава має забезпечувати безпечні умови праці, а роботодавець — не порушувати права працівників. Під час війни трудові права зазнають особливих обмежень: частина підприємств призупиняє діяльність, інші переходять на дистанційну роботу або змінюють профіль, однак держава все ж повинна гарантувати можливість реалізації права на працю та підтримувати економічну стабільність [3, с. 190].

В умовах сучасних технологічних змін особливого значення набуває питання впливу цифровізації та розвитку платформної економіки на реалізацію права на працю. Поширення дистанційних і гнучких форм зайнятості через онлайн платформи часто супроводжується невизначеністю трудового статусу та зменшенням рівня соціального захисту працівників. З метою протидії таким ризикам Європейський Союз у 2024 році ухвалив Директиву щодо покращення умов праці у сфері платформної зайнятості, яка спрямована на забезпечення прозорості алгоритмічного управління та справедливих трудових відносин. Для України врахування цих процесів є необхідним кроком на шляху модернізації трудового законодавства та його гармонізації з європейськими стандартами [2, с. 357].

На сьогоднішній день право на працю вимагає не лише дотримання існуючих міжнародних стандартів, а й інтеграції нових

підходів до його реалізації з урахуванням глобальних проблем розвитку цифрового середовища, суспільно-політичних викликів та еволюції сучасних форм праці, що трансформують класичні трудові відносини. Концепція «гідної праці» набуває особливого значення як інструмент забезпечення захисту працівників у неформальному секторі та трудових мігрантів. Таким чином, міжнародна система захисту прав людини стикається з викликом не лише реагування на порушення, спричинені кризовими явищами, а й формування глобальних стандартів праці, здатних гарантувати соціальну справедливість і стійкість економічного розвитку.

Право на працю є фундаментальним правом людини, яке забезпечує її економічну свободу, соціальну стабільність та гідність. В умовах глобальних трансформацій класичні трудові відносини кардинально змінюються, тому концепція «гідної праці» набуває ключового значення для захисту працівників, особливо у неформальному секторі та серед трудових мігрантів. Міжнародна система захисту прав людини стоїть перед викликом не лише реагування на кризові порушення, але й формування глобальних стандартів праці, здатних ефективно гарантувати соціальну справедливість та стійкість економічного розвитку в нових умовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальна декларація прав людини. (2025). Верховна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Захарчук, І.В. (2025). Міжнародне право в умовах цифровізації: становлення четвертого покоління прав людини. *Ужгородський національний університет*.
3. Кохан, Н.В. (2022). Обмеження права на працю в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 7, 189-193.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. (2025). Верховна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
5. Якименко, М.М. (2006). Право на працю в міжнародних документах та його закріплення в законодавстві України. *Право і безпека*. 2, 125-129.